

Til: Kunnskapsdepartementet
Mail: fellesskoleutvalget@kd.dep.no

Saksbehandler: Janne Skei

Oslo, den 29. mai 2025

SAFO er en paraplyorganisasjon for Norges Handikapforbund (NHF), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU), Norges Handikapforbunds Ungdom, Angstforeningen og Foreningen Norges Døvblinde (FNDB).

Vår felles visjon er likeverd og likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Organisasjonene samarbeider om å gjøre FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne til en realitet i Norge.

Høringsinnspill fra SAFOs – Fremtidens fellesskole - Tillegg

SAFO viser til høringsinnspill oversendt pr. 30. mai fra SAFO og NFU i fellesskap. Nedenfor stående er et tillegg til dette innspillet.

GENERELT

SAFO støtter Norges valg om «å ha en fellesskole der elever over hele landet møtes i de samme klasserommene». Vi er enige i mandatet som påpeker at dette «bygger et felles verdigrunnlag og felles forståelses- og referanserammer», at det er sentralt for vårt demokrati og utgjør det sosiale limet i samfunnet».

Nettopp med ovenfor stående som referanseramme, er det derfor alvorlig at alt for mange funksjonshemmede barn og elever utestenges fra fellesskolen og plasseres i egne skoler, egne bygg og egne klasser. Statistikken viser at flere barn enn i 1992, da spesialskolene ble lagt ned, i dag er plassert i spesialskoler/avdelinger – tilrettelagte skoler/avdelinger. Forskning viser også at alt for mange funksjonshemmede barn og unge segregeres i egne grupper og forvises til tilrettelagte avdelinger (spesifiseres senere i notatet). Dette former holdningene til morgendagens voksne, både de som er innenfor fellesskolen og de som plasseres i egne skoler/avdelinger.

SAFO er skuffet over at mandatet ikke understreker likeverdige muligheter også for funksjonshemmede i framtidens skole, men at man kun fokuserer kjønn og bakgrunn. Vi er også skuffet over at utvalget ikke inkluderer representasjon fra funksjonshemmedes organisasjoner og at man heller ikke i referansegruppene har funnet plass til funksjonshemmedes representanter. Dagens skole gir ikke likeverdige muligheter for funksjonshemmede, noe som innebærer fremtidige kostnader på grunn av ekskludering og utenforskap i arbeidslivet og samfunnet.

I Funksjonshemmedes menneskerettigheter - CRPD, som Norge har underskrevet og ratifisert,

understrekes det i artikkel 4 og generelle forpliktelser¹ at man i arbeidet med å utvikle og gjennomføre politikk..... «skal partene aktivt trekke inn og rådføre seg inngående med funksjonshemmede, også funksjonshemmede barn – gjennom de organisasjoner som representerer dem». Det understrekes i samme artikkel at statene forplikter seg til å «*ta hensyn til at menneskerettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne skal vernes om og fremmes i all politikk og alle programmer*» (artikkel 4.c.)

SAFO er svært forundret over at funksjonshemmede menneskerettigheter og representasjon fra funksjonshemmede i et så viktig arbeid ikke vektlegges. Fremtidens skole definerer fremtidens samfunn og i hvilken grad det skal inkludere alle i et fellesskap. Dagens Regjering har signalisert at CRPD- funksjonshemmedes menneskerettigheter, skal inn i Menneskerettsloven. Da mener vi det er forunderlig at funksjonshemmede, deres menneskerettigheter og deres representanter, så til de grader neglisjeres i fellesskoleutvalgets utvalg og mandat.

Hva legger vi i begrepet «FELLESSKOLEN»?

SAFO mener at fellesskolen må inkludere alle. Det innebærer at funksjonshemmede på like linje med andre skal inkluderes og være en del av fellesskapet. Funksjonshemmedes menneskerettigheter må legges til grunn for å sikre dette.

Konvensjonen om funksjonshemmedes menneskerettigheter CRPD som rettesnor – CRPD legger rammene for SAFO sin forståelse av fellesskolen

Fellesskolen må designes, utvikles, organiseres og gjennomføres slik at den sikrer at funksjonshemmedes menneskerettigheter gjennomsyrrer likeverdig tilgang, nødvendig tilrettelegging, tilpasset undervisning og god sosial inkludering for alle². CRPD må bidra til å legge rammer for fellesskolen.

Hva sier Konvensjonen om inkluderende utdanning

Artikkel 24 i CRPD – Konvensjonen for funksjonshemmedes menneskerettigheter, slår fast at *for å virkeliggjøre funksjonshemmedes rett til utdanning, uten diskriminering og på basis av like muligheter, må det sikres et inkluderende utdanningssystem på alle nivåer.*

Norsk lovgivning legger til grunn et inkluderende utdanningssystem. Nedfelt i opplæringslovens formålsparagraf ligger menneskerettighetene inkludert som et verdigrunnlag. «*Opplæringen må være i samsvar med menneskerettighetene, samtidig som elevene skal tilegne seg kunnskap om menneskerettighetene*»³

I CRPD – funksjonshemmedes menneskerettigheter artikkel 24 om utdanning, konkretiseres det hva utdanning i pakt med funksjonshemmedes menneskerettigheter innebærer. Konkrete målsetninger som presiseres er at:

- «*potensial og forståelsen av (funksjonshemmedes) verdighet og egenverdi utvikles*»

¹ CRPD – Konvensjonen om funksjonshemmedes menneskerettigheter-norsk oversettelse – hentet fra nettet 30.5.25: [CRPD - Norsk oversettelse](#)

² CRPD – Konvensjonen om funksjonshemmedes menneskerettigheter-norsk oversettelse – hentet fra nettet 30.5.25: [CRPD - Norsk oversettelse](#)

³ Fra Udirs nettsider – overordnet del om opplæringsens verdigrunnlag, hentet fra nettet 29. mai 2025: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.1-menneskeverdet?lang=nob>

- «*respekt for menneskerettighetene, de grunnleggende friheter og det menneskelige mangfold styrkes*»
- Funksjonshemmede får «*utvikle sin personlighet, sine anlegg og sin kreativitet, så vel som sine psykiske og fysiske evner, fullt ut*».
- «*bli i stand til å delta effektivt i et fritt samfunn*»

Artikkelen konkretiserer også noen rammer for å virkeliggjøre slike rettigheter. Følgende må sikres:

- Funksjonshemmede må «*ikke stenges ute fra det allmenne utdanningssystemet*»
- Funksjonshemmede må «*ikke stenges ute fra obligatorisk og gratis grunnskoleundervisning eller fra videregående opplæring*»
- Funksjonshemmede må få:
 - «*tilgang til inkluderende, god og gratis grunnutdanning og videregående opplæring i sitt lokalsamfunn, på lik linje med andre,*
 - «*rimelig tilrettelegging ut fra den enkeltes behov*»
 - «*nødvendig støtte, innenfor rammen av det allmenne utdanningssystemet, slik at det legges til rette for effektiv utdanning*»
 - «*Effektive støttetiltak tilpasset den enkeltes behov, i et miljø som gir størst mulig faglig og sosial utvikling, i tråd med målet om full inkludering.*

FN-komiteen som overvåker i hvilken grad konvensjonspartene oppfyller menneskerettighetene, har også utarbeidet kommentarer knyttet til artikkel 24 om utdanning. Den understreker følgende om en inkluderende skole:

Det er viktig å være oppmerksom på forskjellene mellom ekskludering, segregering, integrering og inkludering.

- **Ekskludering:** når elever og studenter direkte eller indirekte hindres i å få eller nektes undervisning i enhver form.
- **Segregering:** når undervisningen av elever og studenter med nedsatt funksjonsevne finner sted i egne lokaler som er utformet eller brukt med sikte på å ta imot mennesker med en eller flere funksjonsnedsettelse, atskilt fra andre uten funksjonsnedsettelse.
- **Integrering:** når mennesker med nedsatt funksjonsevne plasseres i vanlig skole, og tanken er at de kan tilpasse seg til de standardiserte kravene der.
- **Inkludering:** når hele systemet legges om, med større og mindre endringer i innhold, undervisningsmetoder, tilnærmings- måter, strukturer og strategier med sikte på å overvinne barrierer og sørge for at alle på det aktuelle alderstrinnet får en undervisning der likeverd og deltakelse står i sentrum, i omgivelser som best ivaretar deres behov og preferanser.
- **Ikke inkludering:** å plassere elever og studenter med nedsatt funksjonsevne i vanlige klasser uten samtidig å foreta strukturelle endringer, for eksempel i organisering, læreplaner og undervisnings- og læringsstrategier. Dessuten er integrering ingen automatisk garanti for overgang fra segregering til inkludering.

Hva sier Konvensjonen om tilrettelegging og universell utforming

Konvensjonens definisjon av «universell utforming» er:

«utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming».

Artikkel 9 i CRPD gir retningslinjer om tilgjengelighet og om at myndighetene er forpliktet til å «treffe hensiktsmessige tiltak for å sikre at funksjonshemmede på lik linje med andre har tilgang til det fysiske miljøet».

I konvensjonen understrekes det at nasjonene skriver under på å treffe hensiktsmessige tiltak for å sikre funksjonshemmede på lik linje med andre, får tilgang til det fysiske miljøet, til transport, til informasjon og kommunikasjon, herunder informasjons- og kommunikasjonsteknologi og – systemer, og til andre tilbud og tjenester som er åpne for eller tilbys allmennheten, både i byene og i distriktene. I artikkelen konkretiseres at å identifisere og fjerne det som hindrer og vanskeliggjør tilgjengeligheten blant annet knyttet til bygninger, veier, transport og andre innendørs og utendørs tilbud, inkluderes i forpliktelsene knyttet til artikkel 9 og skoler, boliger, helsetjenestens lokaler og arbeidsplasser nevnes spesifikt.

Konvensjonen understreker og utdyper forpliktelsene til universell utforming i artikkel 2 og 4, og sammen med konvensjonens forpliktelser knyttet til iboende verdighet, individuelle selvstendighet og uavhengighet samt respekten for funksjonshemmedes barns utviklingsmuligheter, er dette med på å fremme universell utforming som et viktig virkemiddel for å sikre funksjonshemmede barns menneskerettigheter i skole og utdanning.

SAFO legger til grunn at CRPD om inkluderende utdanning må gi føringer for fellesskolen

Det er dette som SAFO legger i begrepet «fellesskole». En inkluderende skole hvor undervisningen legger til rette for mangfoldet, hvor alle, uansett utgangspunkt, kan oppnå «sitt beste jeg», i faglig og sosialt fellesskap sammen med barna i nærmiljøet, i ordinærskolen med klassetilhørighet i det ordinære fellesskapet. Det innebærer universelt utformede skolebygg og uteområder, det innebærer tilrettelegging i form av tilgang til nødvendige hjelpemidler, nok kvalifiserte voksenressurser med nødvendig utdanning, det innebærer assistanse til å være en del av fellesskapet for de som har behov for det, det kan innebære tilgang til eget stillerom for de som har behov for å trekke seg tilbake, å bli sett og hørt for den man er, og møtt med respekt, tillit og faglige og sosiale utfordringer og opplæring i mestringsstrategier – kort sagt å møte enkelteleven på dens egne premisser med de nødvendige verktøyene i kassen, slik at eleven mestrer og oppnår sitt beste jeg i fellesskap med de andre i lokalmiljøet.

Hva er viktigst å bevare ved dagens skole?

SAFO mener at dagens lovverk og politiske målsetninger om inkludering, fellesskap, retten til å gå på nærskolen, gratisprinsippet, retten til tilrettelegging og tilgang til nødvendig assistanse er alle viktige deler av norsk fellesskole. SAFO har pekt på dette i sitt svar i samarbeid med NFU av 30. mai 2025.

Rettighetene nedfelt i norsk lovverk som forplikter norske kommuner, samt nedfelte rettigheter om brukermedvirkning er under angrep fra blant annet KS. SAFO vil påpeke at dagens lov- og regelverk som inkluderer rettigheter i utdanningssektoren, ikke må undermineres eller reduseres. Om noe må disse styrkes. Dette gjelder ikke minst tilsyn og sanksjonsmuligheter når kommunene ikke oppfyller krav og rettigheter knyttet til en god og inkluderende fellesskole.

Hvilke utviklingstrekk i samfunnet utfordrer fellesskolen?

Mange norske kommuner sliter med utfordrende økonomi. Kostnadsreduksjon står på dagsorden og kommunene sliper sparekniven. Effektivisering er i fokus, og mange kommuner leier inn konsultentselskaper som skal bistå kommunene med effektiviseringen. Fra mange av disse konsulentene, er løsningen å samle de som har behov for omfattende bistand i egne avdelinger, egne

boligområder, egne skoler og egne arbeidsplasser. I de mer ekstreme tilfellene er fokus at kommunene kan samle alt på et sted, spesialskolen, de kommunale helsetjenestene, boligene for eldre og yngre personer med behov for omfattende assistanse, dagsentrene og aktivitetstilbudene. I effektiviseringens navn, og med fokus på lavest mulig kostnader, står segregeringen høyt i kurs enkelte steder, og fokuset på menneskerettigheter skyves inn under teppet.

Deler av norsk praksis i norsk skole i dag – bryter med funksjonshemmedes menneskerettigheter

Om segregering av funksjonshemmede i norsk skole

Flere er i spesialskoler i dag enn i 1992

I 1992 ble spesialskolene lagt ned. Elevene skulle inn i ordinær skole, i fellesskolen/ allmennskolen. I dag er langt flere barn utenfor ordinær undervisning enn hva som var tilfelle i 1992 da spesialskolene ble lagt ned. Da var det under 3000 elever på spesialskole⁴. I skoleåret 24/25 er det 5042 elever i grunnskolen som er plassert i det skolene kaller "faste avdelinger for tilrettelagt opplæring." Dette er spesialskoler og spesialavdelinger⁵.

Segregering av funksjonshemmede elever øker etter hvert som barna blir eldre

I dag stenges mange funksjonshemmede barn ute fra ordinærskolen. Mens 10% av funksjonshemmede barn segregeres i barnehagen stiger dette med økende alder. 30% er utenfor ordinærskolen på barnetrinnet, 50% segregeres i ungdomsskolen og hele 70% i videregående skole⁶.

SAFO – tilbakemeldinger om pårørendes opplevelser

I St.meld 6 (2019-2020) «Tett på- tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO, med referanse til Nordahl et. Al 2018, Barneombudet 2017 og Utdanningsdirektoratet 2016a, sies følgende som om elever som ekskluderes fra fellesskapet:

«Flere elever som blir tatt ut av klassen fordi de ikke kan følge den ordinære opplæringen, mener at de blir hengende enda lenger etter, og at de blir ekskludert fra klassefellesskapet»

Professor Rune Andreassen og førstelektor Magne Skibsted Jensen ved Høgskolen i Østfold skiver i en kronikk i Utdanningsnytt den 18. juni 2020 følgende om «alternative opplæringsarenaer»

«Vi avviser ikke enhver bruk av alternative opplæringsarenaer, men tror at en styrking av kompetanse og oppfølging i den ordinære skolen er veien å gå heller enn å ønske elever bort. Vi tror kommunen og den enkelte skole i mye større grad enn tilfellet er nå, må prioritere lærere med spesialpedagogisk kompetanse og egnethet for de elevene som har de største behovene. På den måten øker muligheten for at disse elevene finner seg til rette i den ordinære skolen og får utnyttet sitt læringspotensial»⁷.

⁴ Fra Aftenposten, Kommentar Therese Sollien, publisert 17.3.25, oppdatert 9.5.25: Tallene hentet fra utdanningsnytt. Hentet fra nettet 29.5.25: [Norge la ned spesialskolene. Var det så lurt?](#)

⁵ Fra Utdanningsnytt, publisert 15.12.24. Hentet fra nettet den 29.5.2025: [Stadig flere barn går i spesialskole](#)

⁶ Fra forskning.no, publisert 30.03.2016 – Hentet fra nettet 29.5.2025: [Funksjonshemmede unge faller mer og mer utenfor](#)

⁷ Utdanningsnytt publisert 18. juni 2020 – Kronikk: Hva betyr det å være en inkluderende skole? – hentet fra nettet 1. juni 2025: [Hva betyr det å være en inkluderende skole](#)

En del foreldre i våre medlemsorganisasjoner rapporterer om utfordringer med å inkludere sine funksjonshemmede barn i fellesskolen. Noen blir oppmuntret til å la sine barn være en del av tilrettelagte avdelinger, forsterkede skoler evt. spesialskoler. Gulroten som benyttes er at ting er så mye bedre på disse skolene/avdelingene. De lover bedre universell utforming, mer og bedre kvalifiserte lærere og mer omfattende assistanse. Noen foreldre som ønsker sine barn i fellesskolen, rapporterer etter hvert at de gir opp. Fellesskolen er ikke rigget for å inkludere elever som har behov for tilrettelegging og spesialpedagogiske lærere. Vi vet også at fellesskolen i alt for stor grad setter ufaglærte lærere til å ta hånd om spesialundervisning og elever som har behov for noe mer. Det er et paradoks, at elever som har behov for ekstra kvalifiserte lærere, alt for ofte blir sittende igjen med de ufaglærte voksenpersonene. Det bidrar lite til inkludering men motiverer heller i større grad til ekskludering og segregering.

I SAFO sitter vi også med tilbakemeldinger om at heller ikke tilrettelagte avdelinger eller spesialskoler leverer det som elever med behov for tilrettelegging og alternativ pedagogikk har behov for. Individuelle opplæringsplaner som skal være basert på elevenes individuelle ressurser og behov standardiseres for å effektivisere. Ambisjonsnivået på enkelte elevers vegne er lavt, og elevene mangler faglige vurderinger. Begrepet «vaffelpedagogikk» går igjen i mange sammenhenger, et begrep som beskriver hvordan målsetningene i IOPene settes lavere enn hva elevene har ressurser til å klare, og utviklingen for elevene er heller laber.

Om inkluderende undervisning – Norges utfordringer

Da Norges ble hørt første gang av FN-komiteen for funksjonshemmedes menneskerettigheter, om hvordan Norge følger opp CRPD, berømmet komiteen den positive utviklingen som Norge hadde oppnådd gjennom implementering av konvensjonen, men komiteen fant allikevel en rekke punkter modent for forbedring⁸.

I forbindelse med retten til inkluderende opplæring i artikkel 24, henviste komiteen blant annet til bærekraftsmålene 4.5 (Sikre lik tilgang til alle nivåer innenfor utdanning og yrkesfaglig opplæring for sårbare personer, inkludert personer med nedsatt funksjonsevne) og 4.7 (sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetansen som er nødvendig)⁵.

Komiteen konkretiserte følgende anbefalinger:

- Styrke diskrimineringsvernet slik at det uttrykkelig omfatter diskriminering av (funksjonshemmede) i opplæring, og sørger for en tilgjengelig og effektiv klagemekanisme,
- Vedta nasjonale standarder for å sørge for effektive og individuelt tilrettelagte støttetiltak i grunnopplæringen, og bevilge tilstrekkelige økonomiske og menneskelige ressurser for å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne får den nødvendige støtten som fremmer en inkluderende opplæring,
- Sørge for at alle lærere har egnet kompetanse for å gi individuelt tilrettelagt undervisning, og sikrer at tilrettelagte støttetiltak er kostnadsfrie for foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne,
- Innfører lovgivning basert på menneskerettperspektivet for funksjonshemming som er i samsvar med konvensjonens artikkel 2 for å sikre kvaliteten i en inkluderende utdanning for alle barn,
- Treffer tiltak for å garantere at (funksjonshemmede) elever ... får opplæring i nødvendige ferdigheter for å styrke læreevnen deres, i et miljø som er tilpasset deres særlige behov i et inkluderende opplæringsystem.

⁸ FN-komiteen for funksjonshemmedes menneskerettigheter sin rapport om Norges oppfølging av CRPD – Sesjon 11.3.-5.4 2019-CRPD/C/NOR/CO/1: [FN-komiteens rapport om oppfølging av CRPD i Norge - 2019](#)

Skolene mangler ressurser og kvalifiserte pedagoger

Kommunenes og fylkeskommunenes dårlige økonomi har gått som en føljetong i media i løpet av siste skoleår. Kommuner og fylkeskommuner bruker sparekniven. I Østfold fylkeskommune måtte skolesektoren barberes med 167 millioner kroner og Innlandet fylkeskommune la ned 6 videregående skoler fordi fylket i perioden fra 2020 til 2024 fikk 128 millioner mindre i overføring fra staten. Samtidig som kommuneøkonomien strupes, bryter kommunenorge lærernormen, og skolene mangler kvalifiserte lærere.

Normen for lærertetthet

En opptelling gjort av «Utdanningsnytt» viser at 125 av landets 357 kommuner ikke oppfyller normen for lærertetthet, det vil si én lærer pr. 15 elever fra 1.-4. trinn og én lærer pr. 20 elever fra 5. trinn til og med ut 10. trinn. Omfanget av brudd varierer med geografi. I Vestfold bryter alle kommunene med normen mens andelen er på 52% i Rogaland, 43,5% i Innlandet, 43% i Møre og Romsdal og 39,5% i Trøndelag. Opptellingen viser imidlertid at noen får det til. I Bergen er det ingen skoler som bryter normen, i Stavanger bryter 4% normen, mens Oslo har brudd på 14% av sine skoler og Trondheim bryter ved 56% av byens skoler⁹

Mangel på kvalifiserte lærere

For skoleåret 24/25 mangler i underkant av 5% av årsverkene i grunnskolen kvalifiserte lærere. Det er betydelige geografiske forskjeller. For Troms i skoleåret 24/25 er 13,1% av årsverkene besatt av lærere som mangler den nødvendige kompetansen. I Finnmark er andelen uten nødvendige kvalifikasjoner på 11,4%¹⁰.

Om manglende universell utforming i skolen

Universell utforming er å legge til rette i de fysiske omgivelsene på en måte som gjør tilgangen til varer og tjenester, skole, kafeer, uteområder, transport etc., mer likestilt. På en universelt utformet skole har funksjonshemmede tilgang til undervisning, undervisningsrom, spesialrom, toaletter, innganger – hovedinngang, uteområder, digitale hjelpemidler osv. på samme måte som alle andre.

På enkelte skoler som ikke er fysisk tilgjengelige, lager man særløsninger. Et eksempel er at sideinngangen gjøres tilgjengelig, slik at man beveger seg ut og inn av skolen helt andre steder enn hva resten av vennegjengen gjør. I stedet for å gjøre skolen generelt tilgjengelig for alle, gjøres kun ett klasserom eller ett bygg tilgjengelig. Da kan alle funksjonshemmede samles i dette klasserommet/dette bygget, så er resten av elevene lokalisert andre steder. En annen løsning som har blitt brukt er at hele klassen med en funksjonshemmet elev, har all sin undervisning i ett klasserom, uten å kunne benytte seg av spesialrommene. I friminuttet bli kanskje den ene eleven sittende alene inne i klasserommet. Det tar for lang tid å bevege seg ut og inn.

FN-komiteen for overvåking av CRPD kommenterer Norges manglende tilgjengelighet og mangel på universell utforming i grunnskole og videregående skole. Komiteen er blant annet bekymret for at plan og bygningsloven ikke setter frister eller har krav om finansiering for gjennomføring av prinsippet om universell utforming for eksisterende bygninger, og at handlingsplanen for universell utforming for 2015-2019 manglet klare tidsfrister for gjennomføring. I lys av artikkel 9 i konvensjonen om tilgjengelighet, anbefaler komiteen Norge å oppfylle FNs bærekraftsmål 9 og delmål 11.2. og 11.7.

⁹ Utdanningsnytt: Publisert 3. februar 2025 – hentet fra nettet 29.5.25: [Opptelling: En av tre kommuner bryter lærernormen](#)

¹⁰ Fra Utdanningsnytt – Publisert 13.1.2025 – med ref. til GSI. Hentet fra nettet den 29.5.2025: [Lærermangelen stiger i utkantene - hva kan gjøres?](#)

Delmål 9.1 i bærekraftsmålene¹¹ og delmål 11.2 og 11.7 – som alle fokuserer på tilgang og tilgjengelighet for funksjonshemmede¹¹.

Rent konkret anbefalte komiteen Norge å innføre forskrifter for å fastsette tidsfrister og konkrete tiltak med øremerket finansiering for universell utforming av eksisterende bygninger, «som prioriterer grunnskoler og videregående skoler...»(side 5 i komiteens rapport – se note 8)

Vi mangler en total oversikt over hvor stor andel av skolene som er universelt utformet. Det finnes imidlertid en del undersøkelser og registreringer som viser at tilrettelegging og universell utforming mangler på en rekke grunnskoler. IK-bygg, et internkontroll-system som brukes av om lag 120 kommuner inkluderer universell utforming. Kommunene kartlegger og rapporterer selv, og systemet rapporterer at 80% av skolene er tilgjengelige. Dette resultatet avviker fra Kartverkets målinger av skolenes inngangspartier. Kartverkets målinger inkluderer tilgjengelighet for synshemmede og for bevegelsehemmede. Målingene rapporterer at kun 3% av inngangspartiene er helt tilgjengelige for brukere av manuelle rullestol, mens 30% av inngangene er delvis tilgjengelige. 58% av disse er ikke tilgjengelige for brukere av manuell stol. For personer med nedsatt syn er 11% av inngangspartiene tilgjengelige, 15% er delvis tilgjengelig og 30% er ikke tilgjengelige. En undersøkelse gjennomført av Norges Handikapforbund i 2014 viste at 78% av grunnskolene hadde vesentlige mangler¹².

Manglende tilgjengelighet og universell utforming er til hinder for at funksjonshemmede elever har samme tilgang til nærskolen som andre. Når skolen har utilgjengelige inngangspartier, mangler heis i fleretasjes bygg og mangler tilgang til alle klasserom og spesialrom, hindrer dette funksjonshemmedes inkludering på nærskolen. Rambøll Management gjorde en undersøkelse for BUFdir som ble publisert i 2024. Rapporten viste at i perioden 2017-2022 hadde kun 36% av kommunene kartlagt sine skoler for universell utforming. Bare 42% av disse kommunene hadde involvert Rådet for funksjonshemmede i sitt kartleggingsarbeid, og enda færre, bare 26% hadde involvert organisasjoner av funksjonshemmede¹³. Som organisasjoner av funksjonshemmede, vet vi at vurderingen av universell utforming er annerledes for de som har behov for dette, enn for andre med varierende grad av fagkompetanse. Vi mener derfor at fokus på en overordnet kartlegging av kommunale grunnskoler og fylkeskommunale videregående skoler er et skritt på veien til å sikre flere universelt utformede skoler og følgelig en mer inkluderende skole. I tillegg må en tidsfrist for universell utforming av skolene forskriftsfestes og øremerkede midler gjøres tilgjengelig for kommunene som har behov for dette.

Hva skal skolens viktigste oppgaver være i framtiden?

Skolen skal gi fremtidige generasjoner grunnlaget for faglig og sosial utvikling. Den skal blant annet legge grunnlaget for «respekt for menneskeverdet», fremme likeverd og solidaritet, demokrati, likestilling og vitenskapelig tenkemåte.

I Norge har man gjennom de siste tiårene vært opptatt av arbeidslinjen, og fokus på å inkludere flest mulig i arbeidslivet. Det er en utfordring at mange havner på uføretrygd. I framtiden vil vi ha behov for arbeidskraft. Vi er også opptatt av at mange utenfor arbeidslivet gir store samfunnsmessige

¹¹ Bærekraftsmål, delmål 9.1 – hentet 30. mai 2025: [Bærekraftsmål - delmål 9.1](#)

¹² Fra Veikart – universelt utformet grunnskole, side 14. Hentet fra nettet 1. juni 2025: [Veikart universelt utformet nærskole](#)

¹³ Rapport fra Rambøll Management, på oppdrag fra BUFdir. Levert i 2024 – Hentet fra nettet 1.6.25. [Rapport- Kartlegging av kommunenes arbeid med universell utforming](#)

kostnader, noe som utfordrer vårt samfunns bærekraft. Mennesker har behov for å kjenne at de bidrar samfunnsmessig. Å være inkludert i arbeidslivet er positivt for å opprettholde god helse.

Samtidig som vi fokuserer på utenforskap når det gjelder arbeidstilknytning, viser erfaringen at vi i stadig større grad segregerer i skolen. Når dette starter i tidlig alder, vil det være med på å forme fremtidens generasjoner. Når dagens barneskole-, ungdomsskole- og videregående skole elever lærer at funksjonshemmede er utenfor klassefellesskapet, i egne klasser, egne avdelinger og egne skoler, vil de ta med seg denne erfaringen videre i livet. Lærdommen er at samfunnet ikke skal inkludere alle. Funksjonshemmede og andre som evt. ikke passer inn, skal være for seg selv – segregeres. De har ingen verdi i fellesskapet, de kan ikke bidra.

Dette gjør ikke bare noe med de som ikke er funksjonshemmet. Det påvirker også funksjonshemmede selv. Når signalene i oppveksten er at du er utenfor, du må plasseres på et eget sted, påvirkes selvfølelse og troen på egne ressurser. Da er det enkelt å tenke at eneste valgmulighet etter skolegang er uførepensjon og utenforskap. For en del funksjonshemmet ungdom, forsterkes disse holdningene til seg selv av holdninger i NAV – den statlige etaten som skal bidra til arbeidsinkludering. Alt for mange funksjonshemmede utstyres med uføretrygd allerede etter videregående skole. Ikke minst utviklingshemmede plasseres i en slik kategori. En del blant utviklingshemmede får ikke en gang tilgang til arbeidsutprøving før uføretrygd innvilges.

Noen argumenterer med at tilrettelagte avdelinger/ spesialskoler gir bedre resultater, både for de som har behov for ekstra tilrettelegging og de som ikke har det. Da er det kanskje på sin plass å se til steder hvor man har gått fra segregering til inkludering. I Essunga kommune i Sverige førte dette til at flere elever fullførte grunn- og videregående skole. Utgangspunktet var en kommune med lave skoleresultater. Elever som tidligere hadde hatt spesialundervisning i mindre grupper ble ført tilbake til ordinære klasser som del av et forandringsprosjekt. Ressursene fra spesialklassene ble satt inn i de ordinære klassene. Resultatet var gode ringvirkninger for alle elever, både sosialt og faglig¹⁴.

Og det er dette som er en av skolens viktigste oppgaver i fremtiden – at man i praksis – ikke bare i lovtekst, sikrer en inkluderende skole for alle, slik at samfunnet utvikles positivt frem mot full inkludering av alle – sosialt, faglig og yrkesmessig. Slik sikrer vi at alle våre innbyggere får brukt sitt potensiale, til beste for samfunnet vårt, og til beste for det enkelte individet.

Med vennlig hilsen

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner - SAFO

Tom Tvedt
Styreleder

Janne Skei
Daglig leder

¹⁴ Nordahl m. flere, 2018 – s. 111-112

 Angstforeningen